

שער עשירי

תיקון הזיווגים

פרק חמישים

נשיקין: נעלם וגלוי, קול ודיבור

דברים ארוכים כתב הגר"א על זיווגי הספירות באצילות, והם מצטרפים לשיטה שלמה, מיוחדת לו לבדו, שיש בה כדי לבאר את משמעותה ואת תכליתה של האצילות כולה. לעיל, פרק מב, הבאנו דברים מעטים על זיווג הספירות – אלה העוסקים בתיקון המתקלא, ועתה נשלים את ביאור זיווגי הספירות על פי שיטתו של הגר"א.

הגר"א מלמד כי שלושה זיווגים באצילות – נישוק, חיבוק וזיווג. בפרק זה נבאר את הראשון בשלושה אלו, ובפרק נב נבאר את השניים הנותרים.

זיווג נשיקין הוא זיווג שנעשה בפה של אריך אנפין, והוא כולל שני זיווגים שונים:

א. זיווג חיך וגרון, זיווג נעלם, זיווג בחשאי שאינו מושג.

ב. זיווג חיך ושיניים ולשון, זיווג נגלה, זיווג חיצון בסוד הדיבור.

[קעג] שלושה זיווגים: נישוק, חיבוק וזיווג

הגר"א מלמד כי שלושה זיווגים באצילות, 'ששלש מיני זיווגים הן, נישוק, חיבוק וזיווג' [רפא]. הנישוק יתבאר להלן סעיפים קעד-קעה, החיבוק והזיווג יתבארו להלן סעיפים קעט-קפא.

[רפא] ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"ג

- א ששלש מיני זיווגים הן,
ב נישוק, חיבוק וזיווג.
ג נישוק הוא בשרשם בפה.
ד וחיבוק בחו"ב, בהלבשת ידים דא"א, ושם חיבוק'.
ה וזיווג הוא בזו"נ, ביסוד.
= המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רצח

[קעד] זיווג נשיקין: נעלם ונגלה, קול ודיבור

הראשון והעליון בזיווגי הספירות הוא זיווג נשיקין – זיווג שנעשה בפה של אריך אנפין. הגר"א מלמד כי זיווג נשיקין כולל שני זיווגים שונים, 'לכן זיווגם העליון הוא בסוד נשיקין, ושני מיני זיווגים יש בפה' |רפב|.

פסקה רפב מבארת את ספרא דצניעותא, דף יג ע"ב: והחיות רצוא ושוב, כדכתיב וירא אלקים את האור כי טוב. אמרו צדיק כי טוב.

| רפב | ביאור ספרא דצניעותא, דף יג ע"ד

- א וענין רצוא ושוב שבדעת כאן.
- ב כי שורש או"א והתחלתם בפה,
- ג לכן זיווגם העליון הוא בסוד נשיקין.
- ד ושני מיני זיווגים יש בפה.
- = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רפג

מה הם 'שני מיני זיווגים' שבפה אריך אנפין? הזיווג הראשון יתבאר בפסקה רפג, והשני יתבאר בפסקה רפד.

הזיווג הראשון בזיווג נשיקין הוא זיווג 'בחיך וגרון' |רפג|. הגר"א מבאר את תכונותיו של זיווג זה ומפרט אותן אחת לאחת.

- א. 'זיווג נעלם מאד'.
- ב. 'והוא בחשאי, שזיווג זה הוא נעלם מאד, בסוד חכמה, שאינו מושג כלל, והחכמה מאין תמצא, ולא קיימא לשאלא'.
- ג. 'ואמר דלא שכיך לעלמין, שזיווגם תדיר, דלא פסיק לעלמין כידוע, כמ"ש בזהר, כחדא שריין, דלא פסיק דא מן דא לעלמין'.
- ד. 'ומשם יוצא רוח דנביע בחשאי תמיד דלא פסק... נק' והחיות, שהוא חיי האדם'.
- ה. 'זיווג זה הוא בסוד הבן בחכמה'.

פסקה רפג מבארת את זיווג חיך וגרון שבזיווג נשיקין. זיווג זה הוא הבטישה של אוירא במוחא, כפי שיתבאר בסעיף הבא.

| רפג | ביאור ספרא דצניעותא, דף יג ע"ד

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רפב
- א, 'בחיך וגרון,
- ב והוא זיווג נעלם מאד,
- ג ומשם יוצא רוח דנביע בחשאי תמיד דלא פסק,
- ד כמ"ש בתז"ח דף ע"ט ע"א וע"ב, וכד אתפשט' מטא' לחד מאלין ואשתני ואתעבי' רוח דלא שכיך לעלמין ונביעו תדיר, בגין דההוא קשרא דאיהו תחומא דבוצינא בטש ביה, ובגיניה נביע בחשאי,

- ודא רזא ח' הכי אתקרי, דא עביד בניינא בגרון דבר נש, ודא הוא תחומא קדמאה, כד בעי לאתפשטא ההוא נקודה, סליק האי קשרא ונטיל ליה מהאי אתר, ושני ליה בתלת גוונין, באשא ברוחא במיא, בגין דהאי קשרא כד אתקשר מאין סוף בבוצינא הכי אתקשר כו',
- ה ור"ל שהרוח כלול בג' אימ"ש, שהן חב"ד,
ו כמ"ש בס"י, חכמה מים, בינה אש, דעת במקום כתר, רוח,
ז וכולן נכללו בדעת, שהוא רוח.
ח והוא הרוח דלא שכיך לעלמין,
ט והוא בסוד רצוא ושוב,
י ולכן נק' והחיות, שהוא חיי האדם.
- יא ואמר דלא שכיך לעלמין,
יב שזיווגם תדיר, דלא פסיק לעלמין כידוע,
יג כמ"ש בזוהר, כחדא שריין, דלא פסיק דא מן דא לעלמין.
- יד והוא בחשאי,
טו שזיווג זה הוא נעלם מאד,
טז בסוד חכמה, שאינו מושג כלל,
יז והחכמה מאין תמצא, ולא קיימא לשאלא.
יח וזיווג זה הוא בסוד הבן בחכמה, כמ"ש למטה (בד"ה אחתא).
= המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רפז

הזיווג השני בזיווג נשיקין הוא זיווג 'בחיך ושינים ולשון' | רפד|. הגר"א מבאר את תכונותיו של זיווג זה ומפרט אותן אחת לאחת.

א. 'זיש זווג אחר בפה... והוא הנגלה'.
ב. 'זיש זווג אחר בפה, והוא בסוד הדבור, חיך ושינים ולשון'.
ג. 'חיך ושינים ולשון, חיך בסוד החכמה כנ"ל, ושינים בסוד הבינה, ולשון בסוד הדעת'.
ד. 'ר"ל שחיך – שורש קלא פנימאה... ו' הוא קלא דאשתמע... והוא הלשון... והוא הנגלה. שיניים הוא מלולא'.
ה. וזהו זיווג יותר חיצון בסוד הדיבור'.

פסקה רפד מבארת את ספרא דצניעותא, דף יד ע"ב: לישן ממלל רברבן, לישן דא סתים בין י"ה.

ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"א-ע"ב | רפד |

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רפה
א ויש זיווג אחר בפה,
ב והוא בסוד הדבור.
ג חיך ושינים ולשון,

ד	חיך בסוד החכמה כנ"ל,
ה	ושינים בסוד הבינה,
ו	ולשון בסוד הדעת.
ז	כמ"ש למטה בס"ד, לישן ממלל רברבין כו'.
ח	כמ"ש שם ע"א, בוצינא דקרדינותא אתפשט בכל אינון קשרין, וסי' חול, ח' לעילא ו' באמצע ל' בכלהו כו',
ט	ואלין חיך ולישן ומגדלא דשינין, על אלין שריין כלא,
י	ואלין אינון דאתכסיין בקלא פנימאה ובקלא דאשתמע ובמילולא, ואלין אינון תחומין לאלין.
יא	ר"ל שחיך – שורש קלא פנימאה כנ"ל,
יב	והוא חכמה ברזא ד ח',
יג	כמ"ש בזוהר משפטים דף קכ"ג ע"א, ח' נהירו דחכמתא דלא אשתכח ולא אתדבק, דכתיב לא ידע אנוש ערכה,
יד	ולכן הוא קלא פנימאה.
טו	ו' הוא קלא דאשתמע,
טז	דעת, כידוע שדע' הוא ת"ת כמש"ל, הוא קול,
יז	והוא ו',
יח	והוא הלשון כנ"ל,
יט	והוא הנגלה.
כ	שיניים הוא מלולא,
כא	והוא בינה מגדל השן,
כב	כמ"ש שם ע"ב, בטש ביה ובגיניה נביע בחשא... וזהו זיווג יותר חיצון בסוד הדיבור.
כג	המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רפח
=	

[קעה] זיווג נשיקין: בטישה, זיווג עליון מאוד, אוירא ומוחא סתימאה

הזיווג העליון באצילות הוא הבטישה. בפסקה רפה מלמד הגר"א כי הבטישה היא זיווג המחבר את 'אוירא דגלגלתא ומ"ס', וכי היא 'זיווג עליון בע"ק... וזהו עליון מאד, דנפקא מא"ס'. בפסקה רפה סומך הגר"א את הבטישה על מאמר האדרא זוטא, 'זאמר שם, בטש מאן דבטש בהאי מוחא כו'. כאן הביא הגר"א את המאמר בקצרה, כי בתחילת ביאור ספרא דעניעותא, בפסקה רמח, שהובאה לעיל סעיף קנג, הוא ציטט את המאמר באריכות, 'זאמר בא"ז דף רפ"ט ע"ב, בהאי מזלא פשיט פשיטותא דקוטרא עילאה ההוא רישא דכל רישין דלא אתיידע כו', והאי טמיר כו', וחסד עילאה כו', בטש מאן דבטש בהאי מוחא כו', וזאמר מאן דבטש בשביל שהוא רישא דלא אתיידע'.

הוסיף כאן הגר"א כי אורא דגלגלתא ומוחא סתימאה הן בסוד חו"ב דאריך. דבריו אלה תואמים את דבריו, שהובאו לעיל סעיף קמא, 'והענין כי תרין רישין, גלגלתא ומ"ס, הם חו"ב דא"א' [רכא].

| רפה | ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"א

- א וענין ג' אורין ובטישו דלהון.
- ב כי אורא דגלגלתא ומ"ס
- ג הן בסוד חו"ב דאריך,
- ד והן זיווג עליון בע"ק.
- ה וז"ש בא"ז שם, פשט חד טורנא דהוה מתקן לאנהרא, בטש בהאי מוחא כו',
- ו ואמר שם, בטש מאן דבטש בהאי מוחא כו',
- ז וזהו עליון מאד, דנפקא מא"ס.
- ח ולכן אמר, מאן דבטש כו',
- ט וז"ש כאן, ובטש אורא דלהון, דההוא אורא נפקא מא"ס ובטש גו מוחא כו',
- י והן שרשים לחו"ב בפומא וזיווג שלהן.
- יא ואח"כ מזדווגים חו"ב שבפה,
- יב והן אורא דנפיק ממוחא ובטש בגרונא כו'.
- = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רפד

את דבריו על הבטישה סומך הגר"א, בפסקאות רפה-רפו, על שלושה מאמרים בספרי הזוהר. מאמר באדרא זוטא. 'פשט חד טורנא דהוה מתקן לאנהרא, בטש בהאי מוחא' (זוהר ח"ג רפט ע"א).

מאמר באדרא זוטא. 'פשיט פשיטותא דקוטרע עלאה, ההוא רישא דכל רישין דלא אתיידע ולא אשתמודע ולא ידעין עלאין ותתאין כו', בטש מאן דבטש בהאי מוחא כו' (זוהר ח"ג רפט ע"ב). מאמר בתיקוני זוהר חדש. 'שארין ובטש אורא דלהון, דההוא אורא נפקא מא"ס, ובטש גו מוחא, ומוחא אפיק אורא ובטש גו גרונא, דמתמן נפיק אורא אחרא, לבר אשתכחו תלת אורין ואתכלילו בחד' (עט ע"ג).

בפסקה רפה נאמר כי הבטישה היא הזיווג המחבר את 'אורא דגלגלתא ומ"ס'. בפסקה רפו נזכרת הבטישה במילים אחרות, 'ר"ל א"ס הוא רדל"א... ומניה נפיק אורא על מוחא'. פסקה רפו מבארת את תיקוני זוהר חדש, דף עט ע"ב: בגין דהאי קשרא כד אתקשר מאין סוף בבוצינא הכי אתקשר.

| רפו | ביאור ספרא דצניעותא, דפים יג ע"ד - יד ע"א

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רפג
- א ואמר בגין דהאי קשרא כד כו'.

- ב ר"ל א"ס הוא רדל"א, כמ"ש לעיל,
 ג ומניה נפיק אורא על מוחא, כמ"ש לעיל,
 ד וכמ"ש בא"ז דף רפ"ט (ב'), פשיט פשיטותא דקוטרא עלאה, ההוא רישא דכל רישין דלא אתיידע ולא אשתמודע ולא ידעין עלאין ותתאין כו'.
 ה וכן שם ע"א, וההוא רישא סתימא, דברישא דעתיקא דלא אתיידע, פשיט חד טורנא כו'.
 ו והרוח הזה, התקשרותו מא"ס, מאורא הנ"ל,
 ז בג' אורים, שהם אמ"ש.
 ח וז"ש, כד אתקשר מא"ס בבוצינא הכי אתקשר,
 ט והוא כמ"ש שם ע"ג, שארי ובטש אורא דלהון, דההוא אורא נפקא מא"ס, ובטש גו מוחא, ומוחא אפיק אורא ובטש גו גרונא, דמתמן נפיק אורא אחרא, לבר אשתכחו תלת אורין ואתכלילו בחד.

פסקאות רפה-רפו הן חלק מביאורו הארוך של הגר"א לזיווג נשיקין, שהובא לעיל סעיפים קעד-קעה. הווי אומר, הבטישה של אורא במוחא, שנתבארה בפסקאות רפה-רפו, היא זיווג חיד וגרון שבזיווג נשיקין, שהתבאר בפסקה רפג.
 גם בפסקה רפז הגר"א מצטט את המאמרים בספרי הזוהר המבארים את הבטישה. בפסקה זו כותב הגר"א כי הבטישה היא זיווג סתום, וכן הבטישה דהאי רישא במ"ס הוא זיווג סתום כידוע. בלשון דומה הוא כתב על זיווג חיד וגרון, וזהו זיווג נעלם מאד, ומשם יוצא רוח דנביע בחשאי תמיד דלא פסק... והוא בחשאי, שזיווג זה הוא נעלם מאד' |רפג|.

ביאור ספרא דצניעותא, דף ד ע"א | רפז |

- = מקומה של פסקה זו בפסקה רלח בין שורה ד ובין שורה ה
 א וכל התקונין של מ"ס הוא מרישא דל"א,
 ב כמ"ש ע"א, וההוא רישא סתימא דברישא דעתיקא דלא אתיידע פשיט חד טורנא, דהו' מתקן לאנהרא, בטש בהאי מוחא ואתגליף ואתנהיר בכמה נהירין כו'.
 ג וכבר אמרנו שכל התיקונין דמתקלא במ"ס ג"פ הוי"ה,
 ד וכן כל התיקונין, והכל מהאי רישא.
 ה וכן הבטישה דהאי רישא במ"ס
 ו הוא זיווג סתום כידוע.

פרק חמישים ואחד

נשיקין: תדיר ושאינו תדיר, הוצאת הנשמות והמלאכים

בפרק הקודם הבאנו את דברי הגר"א על זיווג נשיקין ועל שני מיני הזיווגים אשר בו. שני זיווגים אלו נבחנו זה מזה בתכונותיהם – הזיווג הראשון, זיווג חיך וגרון, נעשה תדיר ואינו פוסק כלל, וממנו יוצאות נשמות. הזיווג השני, זיווג חיך ושיניים ולשון, נעשה בשעת הדיבור ואינו תדיר, וממנו יוצאים מלאכים. דברי הגר"א בשני נושאים אלו – זיווג תדיר וזיווג שאינו תדיר, ויציאת הנשמות והמלאכים – שונים לגמרי מדברי קודמיו הרמ"ק והאר"י. שיטת הגר"א בנושאים אלו נובעת מדרכו המיוחדת בביאור מהות הנשמה, תכלית האצילות ומהלך האצילות, וההבדלים בינה ובין שיטותיהם של הרמ"ק ושל האר"י הם מיסודותיו ומעיקריו של מהלך ההאצלה.

[קעו] שני זיווגים: נעלם וגלוי; תדיר ושאינו תדיר

- לעיל, סעיף קעד, למדנו על זיווג נשיקין, ועל שני מיני הזיווגים אשר בו. אימתי נעשים שני זיווגים אלו? מהי תולדתו של כל זיווג וזיווג? בפסקה רפח עונה הגר"א על שאלות אלו.
- א. הזיווג הראשון, זיווג חיך וגרון, נעשה תדיר ואינו פוסק כלל, ועליו נאמר בספר הזוהר כי חכמה ובינה הן תרין ריעין דלא מתפרשין; הזיווג השני, זיווג חיך ושיניים ולשון, נעשה רק בשעת הדיבור ואינו תדיר. ולכן הזיווג הראשון לא פסק תדיר, שהן ריעין דלא מתפרשין, אבל זיווג הזה אינו אלא בשעת הדיבור, וכידוע שזיווג הבינה אינו תדיר.
- ב. הזיווג הראשון הוא בסוד חכמה, הוא נעלם; הזיווג השני הוא בסוד בינה. זיווג העליון הוא בסוד חכמה, בסוד הבן בחכמה, ולכן הוא נעלם. וכאן הוא בסוד הבינה, בסוד וחכם בבינה.
- ג. מהזיווג הראשון יוצאות נשמות; מהזיווג השני יוצאים מלאכים. זמסוד זה הזיווג יוצאין מלאכים... ומזיווג הראשון יוצאין ממנו נשמות שהן בבריאה.

[רפח] ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"ב

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רפד
 א וזיווג העליון הוא בסוד חכמה,
 ב בסוד הבן בחכמה,
 ג ולכן הוא נעלם.
 ד וכאן הוא בסוד הבינה,
 ה בסוד וחכם בבינה.
 ו ולכן הזיווג הראשון לא פסק תדיר,
 ז שהן ריעין דלא מתפרשין,
 ח אבל זיווג הזה אינו אלא בשעת הדיבור,
 ט וכידוע שזיווג הבינה אינו תדיר.
 י ומסוד זה הזיווג יוצאין מלאכים, כמ"ש (חגיגה יד א) כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה יוצא ממנו מלאך כו',
 יא ומזיווג הראשון יוצאין ממנו נשמות שהן בבריאה,
 יב שורש המלאכים שהן ביצירה.
 יג וזיווג האחרון הוא ע"י הלשון,
 יד וכל הדיבור תולה ע"י הלשון.
 = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רפט

פירש הגר"א כי שני זיווגים הם, האחד נעשה תדיר, והשני נעשה רק בשעת הדיבור. את שניהם הוא סמך לפסוק 'והחיות רצוא ושוב', המובא בספרא דצניעותא, דף יג ע"ב, שמשמען תדיר בלא הפסק. כדי לתרץ סתירה זאת ממש"ך הגר"א, ובפסקה רפט הוא מפרש כי המילים הללו אינן מתארות את זמני הזיווגים אלא את פעולתה של הלשון לבדה, והרי הלשון היא תמיד 'לא שכיך, עייל ונפיק', וגם בשעת הדיבור 'תמיד ראש הלשון מחובר בשיניים'.
 לעיל, סעיף קעד, לימד הגר"א כי מזיווג חיך וגרון יוצא רוח דנביע בחשאי תמיד דלא פסק... נק' והחיות, שהוא חיי האדם' [רפג]. לעיל, סעיף כ, קרא הגר"א לרוח זה בשם דומה, 'רוח חיים דנביעו תדיר' [לב]. בפסקה רפט מבאר הגר"א כי 'הרוח, לא שכיך, תמיד עייל ונפיק, והוא לחיות העולמות, דלא פסיק תדיר'.

רפט | ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"ב

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רפח
 א ועל שני הזווגים אמר כאן, והחיות רצוא ושוב.
 ב כי בזיווג עליון, הדעת, שהוא הרוח, לא שכיך, תמיד עייל ונפיק,
 ג והוא לחיות העולמות, דלא פסיק תדיר כידוע.
 ד וכן כל חיות תלוי ברוח, דעייל ונפיק בפה.
 ה וכן זיווג החיצון, בשעת הדיבור, הלשון ג"כ לא שכיך, עייל ונפיק,
 ו כי תמיד ראש הלשון מחובר בשיניים,

ז ובשעת הדיבור הולך משיניים וחוזר להם.
= המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רה

גם בפסקה רצ מבחין הגר"א בין שני סוגים של קולות. האחד, קול 'שבחיד' וגרון הוא קול פנימי דלא אשתמע', והוא יוצא תמיד, 'הבל הפה דנפיק מגרון תמיד', נהר דנגיד ונפיק תדיר ולא פסיק'. השני, הקול בלשון, הוא 'קלא דאשתמע', והקול בשיניים הוא דיבור של מילים, 'בשינים מילולא'.

רצ | ביאור תיקונים מוזהר חדש עט ע"א, דף יט ע"ב-ע"ג

- א ואלין אינון דאתכסיין בקלא כו'.
- ב כנ"ל שבחיד וגרון הוא קול פנימי דלא אשתמע,
- ג ובלישן קלא דאשתמע,
- ד ובשינים מילולא.
- ה אלין משניין לכתרא קדמאה כו'.
- ו ר"ל לחכמה ששם הוא בסתימו, מחשבה, סתימו בלא שום התפשטות.
- ז וכד אתפשטת מטאת לחד מאלין כו'.
- ח ר"ל לחיד וגרון שהוא קשרא קדמאה,
- ט ושם אתעביד רוח דלא כו', והוא הבל שע"ד קאים כל עלמא,
- י סוד הבינה שעלה קיימא עלמא זו"נ...
- יא ואתעביד רוח דלא כו'.
- יב הוא הבל הפה דנפיק מגרון תמיד,
- יג אף שלא בעת הקול והדיבור,
- יד והוא דרגא של בינה,
- טו נהר דנגיד ונפיק תדיר ולא פסיק,
- טז משא"כ בזו"נ כידוע.
- יז ולכן אין העולם מתקיים אלא על הבל תינוקות של בית רבן, שהן נו"ה, כמ"ש (ישעיהו נד יג) וכל בניך למודי ה',
- יח כמ"ש בז"ח, ונביאים מבינה ירכתי צפון כרובים זהב, שבינה עליהון אתפשטת, לכן אין העולם כו'.

דברי המקובלים: תדיר ושאינו תדיר, הוצאת הנשמות והמלאכים [קעז]

בסעיפים הקודמים הבאנו את דברי הגר"א על זיווג נשיקין ועל שני מיני הזיווגים אשר בו. הזיווג הראשון נעשה תדיר ואינו פוסק, 'ולכן הזיווג הראשון לא פסק תדיר, שהן ריעין דלא מתפרשין' [רפח]. דברי הגר"א 'על ריעין דלא מתפרשין' הם ציטוט מתוך מאמר הזוהר בפרשת ויקרא. ספר

הזוהר מלמד כי שני זיווגים יש בעולם האצילות – זיווג אבא ואימא שנעשה תמיד, וזיווג זעיר אנפין ונוקביה שנעשה לפרקים.

ר"ש אמר כלא שפיר, אבל רזא דמלה אכלו רעים דעילא שתו ושכרו דודים לתתא. אמר ליה ר' אלעזר, מאן אינון לעילא ומאן אינון לתתא, אמר ליה יאות שאילתא, דא אתר עלאה דאינון באחדותא בחדותא דלא מתפרשין לעלמין אלין אקרון רעים, הה"ד ונהר יוצא מעדן, ועדן וההוא נהר לא מתפרשין לעלמין ואשתכחו לעלמין ברעותא באחדותא בחדותא. שתו ושכרו דודים, אלין אינון לתתא דאקרון דודים לזמנין ידיען... אינון דתאבין דא לדא ולא משתכחין תדיר אקרי דודים, ואינון דמשתכחי תדיר ולא מתכסיין ולא מתפרשין דא מן דא אקרו רעים, וע"ד אלין דודים ואלין רעים, אלין ברעותא באחדותא תדיר ואלין בתיאובתא לזמנין, ודא הוא שלימותא דכלא בגין דתתברכא כ"י וכדין חדוותא בכלהו עלמין (זוהר ח"ג ד ע"א).

כך נמצא גם במקומות נוספים בספר הזוהר.

תקונא קדמאה דגלי ואמר הנך יפה רעיתי מהאי הוא, ותקונא תניינא אקרי כלה דאקרי נוקבא דלתתא... וה"א בתראא אקרי כלה לזמנין ידיעין לזמנין סגיאין, דהא זמנין סגיאין אינון דדכורא לא אתחבר עמה ואסתלק מנה... אבל האי אימא לא אפסיק רעותא דתרווייהו לעלמין, בחד נפקין, בחד שריין, לא אפסיק דא מן דא ולא אסתלק דא מן דא, ובג"כ כתיב ונהר יוצא מעדן, יוצא תדיר ולא אפסיק (אדרא זוטא, זוהר ח"ג רצ ע"ב). כד מתחברן יו"ד בה"א כדין כתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ולא תימא כד מתחברן אלא מתחברן ודאי (זוהר ח"א צה ע"ב).

על פי מאמרים אלה, הספירות העליונות מאוחדות זו עם זו תדיר, ועל כן השפע יוצא מהן תמיד ואינו מפסיק. לעומת זאת, הספירות התחתונות אינן מאוחדות זו עם זו תמיד, ועל כן השפע יוצא מהן רק באותם זמנים שבהן הן מאוחדות זו עם זו. אלא שבתיקוני הזוהר נכתב כי בזמן שישראל אינם עושים רצונו של מקום אין זיווג של חכמה עם בינה. מדברים אלו עולה כי זיווג חכמה ובינה אינו נעשה תמיד.

כגון דהאי אומאה לא אבא בעיר, לא אבא בירושלים של מטה וכו' עד די' בה' (תיקוני זוהר, תיקון סט, מנטובה שי"ח, דף קטו ע"ב; על פי תענית ה ע"א). לא אבא בירושלים של מעלה וכו', לא ייעול יו"ד בה' עילאה דאיהי ירושלם דלעילא, עד דיעול ו' בה' דאיהו ירושלם דלתתא (המאמר הנ"ל כפי הנוסח שהיה לפני הרמ"ק, פרדס רמונים, שער ח, פרק יג).

מאמרי זוהר אלה יסודיים הם להבנת מהלך האצילות, ופירושים אחדים נאמרו בהם. כדי להבין את דעתו של הגר"א בפירוש מאמרים אלה חייבים אנו לעיין תחילה בדבריהם של המקובלים שקדמו לו.

הרמ"ק והאר"י נחלקו בפירוש מאמרים אלו. תיאור שלם של מחלוקתם חורג מגבולות הספר, וכבר נעשה במקום אחר.¹ כאן נביא רק את עיקרי הדברים, כפי הנחוץ להבנת שיטתו המיוחדת של הגר"א.

ר' משה קורדובירו מבחין בין ייחודי הספירות, הממשיכים את השפע, ובין זיווגי הספירות, הממשיכים את הנשמות. תחילה הוא מבחין בין הייחוד, שנעשה בכל ספירותיה של האצילות, ובין הזיווג, שנעשה רק בארבע מהן – חכמה עם בינה ותפארת עם מלכות.

ואמרו דקשיר ומיחד, הוא לרמוז אל שני יחודים שיש בספירות. האחד הוא קשר שיש להם בערך יחודם וקשורם זה בזה. והשני הוא יחוד דהיינו זווג, שזה אינו צודק אלא בד' ספירות, חכמה ובינה ת"ת ומלכות (פרדס רמונים, שער ד, פרק ה).

הייחוד מקשר ומחבר את כל עשר הספירות זו עם זו, והוא ממשיך את שני מיני השפע – שפע קבוע שמקיים ומחיה את הכול, ושפע משתנה המוסיף ברכה לפי מעשי האדם וצרכיו, כמתואר לעיל סעיף ה. לעומת זאת, הזיווג נעשה בספירות המתחברות זו עם זו כזכר ונקבה – חכמה עם בינה, תפארת עם מלכות, וממנו יוצאות הנשמות.

ויש עוד יחוד השלישי שהוא פרטי בד' ספירות שהם חכמה ובינה ת"ת ומלכות, שהוא ענין הזווג אשר לא ימצא אלא בספירות האלה. והענין הזה הוא כעין זווג איש ואשתו, דבר שאין אדם יוכל לעמוד בו אם לא שנעריך היחוד השני אל המזון שאדם נותן לאשתו בשופע עם שיהיה פעמים ע"י השלישי. והיחוד הג' כענין זווג ממש, שמזדווג עמה להוציא כלי למעשהו, והוא ענין משובח עד שאין הפה יכול [לדבר אלא] לשכך האזן בעניינים כאלה (שם, שער ה, פרק יג).

זרע אדם שהוא הנשמות... זהו ענין זווג התפארת והמלכות (שם, שם, פרק יד).

אימתי נעשה זיווג הספירות? האם הוא קבוע, כשפע שבא לקיים את ההווייה כולה, או משתנה, כשפע שנוסף לנבראים על פי הנצרך להם? מהמאמרים בספר הזוהר, שצוטטו לעיל תחילת סעיף זה, למד הרמ"ק כי שני זיווגים באצילות – זיווג חכמה ובינה הוא זיווג קבוע ומתמיד, ואילו זיווג תפארת ומלכות הוא זיווג זמני, ומכאן עולה המסקנה כי הזיווג להוצאת הנשמות אינו נעשה תדיר אלא רק לפרקים.

ענין הזווג הוא בחכמה עם הבינה ובת"ת עם המלכות. עם כל זה אין זווג החכמה עם הבינה כזווג הת"ת עם המלכות, ויש ביניהם חלוק גדול, כי זווג התפארת והמלכות היא לפרקים, ר"ל שעות ידועות כענין שעת העמידה בשם שלום. והנה הזווג לא תעמד כל היום וכל הזמן אלא שעה ידועה בזמן קצוב, ואחר הזמן ההוא ישוב כל אחד למקומו, והמלכות תבא אל מקומה לנהל התחוננים ולרעות עדרי צאנה כי רועה היא. ועם היות שתהיה ברוב שלום וברוב שפע, לא יהיה השפע הטוב ההוא סבת הזווג, כי לא כל היום יחפש החורש לזרוע אלא

1 בנין אריאל, שער השמועות, מוצא השער, עמ' תכא-תכד; קבלת האר"י, כרך שלישי, סעיפים ר-רא, עמ' 1437-1432.

ישפיע לה שפע ומזון לה ונערותיה ויתענגו בענג גדול. אבל זרע אדם שהוא הנשמות לא יהיה כי אם בזמנים מחולפים וימים ידועים ושעות מזומנות, זהו ענין זיווג התפארת והמלכות. אבל זיווג החכמה והבינה הוא עומד לעד לעולם לא ישתנה, אחים ולא יתפרדו (שם, שער ה, פרק יד).

נמצינו למדים כי לפי הרמ"ק –

- א. ייחוד הספירות מקיים את העולמות ומוסיף ברכה כפי מעשי האדם.
- ב. זיווג תמידי של חכמה ובינה, שממנו נמשך זיווג לפרקים של תפארת ומלכות; זיווגים אלה מוציאים את הנשמות.
- ג. בשעת החורבן נפסק זיווג חכמה ובינה.

על דברי הרמ"ק הללו חלק האר"י. הוא מחדש כי שני זיווגים באצילות, והפרש גדול ביניהם – האחד, זיווג קבוע של חכמה ובינה, מקיים ומחיה את העולמות והמלאכים; השני, זיווג זמני של תפארת ומלכות, מוציא נשמות.

האר"י נטל את מאמר הזוהר, המלמד על ההפרש בין זיווג חכמה ובינה שנעשה תמיד ובין זיווג תפארת ומלכות שנעשה רק לפרקים, ואת מאמר תיקוני הזוהר, המלמד כי זיווג חכמה ובינה יכול להיפסק, ומשניהם הוא למד כי שני מיני שפע נמשכים מן האצילות – האחד, שפע לחיות העולמות והמלאכים, והשני, שפע להוצאת נשמות. השפע האחד, לחיות העולמות והמלאכים, נמשך מהזיווג הקבוע של אבא ואימא, הוא הזיווג שנעשה תמיד ואינו נפסק לעולם. השפע השני, להוצאת הנשמות, נמשך מהזיווג העתי של אבא ואימא ושל זעיר אנפין ונוקביה, הוא הזיווג שנעשה רק לפרקים.

והנראה אלינו בזה הוא, כי שני מיני זיווגים אלו צריכים להוות מלאכים ורוחין קדישין ולהיות נשמות לעליונים ולתחתונים.

ועל ידי זיווג חכמה ובינה מתהוין מלאכים ורוחין קדישין, ומתהוין נשמות המלאכים העליונים. ואין כונתנו נשמות ממש כי אם חיותם, והוא האור השופע בהם להחיותם, וכמו שאמרו ואתה מחיה את כולם מחיה לכולם. וזה תמידי, כמ"ש בזוהר... ולפיכך לא מתפרשן לעלמין, כי הם צריכים לתת מחיה ומזון לעליונים לעולם ועד ולהיות מלאכים חדשים לבקרים. האמנם זיווג ת"ת ומלכות להיות נשמות לתחתונים, וזה לפרקים ולעתים מזומנים... ודע כי אין כונתנו באומרנו שזיווג חכמה ובינה לצורך המלאכים העליונים לשלול שאין בו צורך לתחתונים, כי מבואר בזוהר בכמה מקומות כי מזווג חכמה ובינה נעשים עטרות לבנים, ועל ידי כן מזדווגים ומתייחדים ת"ת ומלכות. אבל כונתנו לומר כי זיווג חכמה ובינה הוא צריך לעליונים ולתחתונים, מש"כ בת"ת ומלכות שאינו כי אם להוות נשמות לתחתונים (דרך עץ חיים, שער הכללים, מ"ב מכת"י מורי זלה"ה בעצמו; פירוש אדרא זוטא מאת האר"י עצמו, קבלת האר"י, כרך שני, עמ' 1011).

אחר שחידש האר"י כי שני זיווגים שונים באצילות, הוא יכול ליישב גם את הסתירה בין מאמרי הזוהר ובין מאמר תיקוני הזוהר, שהובאו לעיל תחילת סעיף זה. האר"י מוסיף חידוש על חידוש, והוא מורה כי שני זיווגים יש באבא ואימא – האחד, זיווג קבוע לחיות העולמות והמלאכים; השני, זיווג זמני להוצאת הנשמות. בכך מתיישבת הסתירה בין המאמרים – דברי הזוהר כי זיווג אבא ואימא הוא זיווג מתמיד נתכוונו לזיווג שממנו נובעת חיות העולמות והמלאכים, ואילו דברי תיקוני הזוהר כי זיווג אבא ואימא יכול להיפסק בשעת החורבן נתכוונו לזיווג שממנו יוצאות הנשמות.

ועם זה נעלה לנו תירוץ למה שנמצא בתקונין, שנשבע השי"ת שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה, ובכמה מקומות נזכר שם דאדתרכת אימא עלאה, וכיוצא בדברים אלו. והענין הוא כי להנחיל עטרות לבנים לייחדם לשתייחדו חסר בעו"ה בזמן הגלות. וזמ"ש אימא עלאה, כי בערך שהיא אימא להנחיל לבניה אתתרכת, כי אינה מזדווגת להנחיל עטרות אל הבנים לייחדם... ונמצאו למדים שזווג חכמה ובינה לא יחסר תמיד, אלא שבזמן הגלות אינו זווג שלם, כי אינו לצורך הבנים ואינו כל כך משובח כדי שיגיע ממנו עטרות אל הבנים כדי שיוכלו להזדווג ולהתייחד, אבל יש זווג לצורך העליונים להחיותם, וזה לא יפסק (שם; שם).

נמצאו למדים כי לפי האר"י –

א. זיווג תמידי של אבא ואימא הוא הזיווג הקבוע, וממנו נמשך שפע לקיום העולמות והמלאכים.

ב. זיווג לפרקים של אבא ואימא הוא הזיווג השלם, וממנו נמשך שפע להוצאת נשמות.

ג. זיווג לפרקים של זעיר ונוקביה הוא הזיווג השלם, וממנו נמשך שפע להוצאת נשמות.

הבאנו את דברי האר"י על זיווגי האצילות כפי שהוא עצמו כתב בפירושו לאדרא זוטא, דף רצ ע"ב. גם לתלמידינו הורה כן. כך כתב ר' חיים ויטל.

דע כי הלא ב' זיווגים יש למעלה באו"א. הא', להחיות העולמות ולקיים קיום הכרחי, וזיווג זה תדירי ואינו נפסק לעולם, כי אם יתבטל רגע א' יתבטלו כל העולמות. זיווג ב', לתת מוחין אל זו"ג כדי להוליד נשמות בעולם שהוא פנים העולמות כנודע. וזה הזיווג אינו תדיר לכן תמצא פעמים בזהר ח"ג קמ"ג, שהפירוד מטי כביכול עד או"א, דוגמת משארז"ל נשבע הקב"ה שלא יכנס לירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה, כי ב' ירושלים הם סוד אמא ומלכות. ולפעמים מצינו בזהר בפסוק ונהר יוצא מעדן דלא פסיק תדיר, והדבר מתורץ עם הנ"ל (פרי עץ חיים, עריכת ר"מ פופרש, שער הקריאת שמע, פרק ד).

שב' זיווגים יש באו"א. א' זווגם הוא בסוד חיצוניתהן, והוא תמיד להחיות העולמות, חיות מוכרח לצורך עצמן, ואם זה הזווג יתבטל אפילו רגע א' יתבטלו כל העולמות ח"ו. והב' הוא בסוד הפנימית, והוא לתת מוחין לז"א כדי שהם יולידו נשמות בעולם, שהוא פנימית העולמות כנודע, וזה אינו תדיר (דרך עץ חיים, עריכת ר"מ פופרש, שער כג, פרק ו. מ"ק).

[קעח] **בין הגר"א ובין כלל המקובלים: תדיר ושאינו תדיר, הוצאת הנשמות והמלאכים**

על מאמרי הזוהר שהביאו הרמ"ק והאר"י, וצוטטו בסעיף הקודם, הוסיף הגר"א מאמר מתיקוני זוהר חדש. לעיל, פסקאות רפג-רפד ופסקה רפו, ציטט הגר"א שורות אחדות מן המאמר, וכאן נביא אותו במלואו.

וכד אתפשטת מטאת לחד מאלין ואשתני ואתעביד רוח דלא שכיך לעלמין ונביעו תדיר, בגין דההוא קשרא דאיהו תחומא דבוצינא בטש ביה, ובגיניה נביע בחשאי, ודא רזא ח' חיד הכי איתקרי, דא עביד בינינא בגרין דבר נש, ודא הוא תחומ' קדמאה, כד בעא לאתפשטא ההוא נקודה, סליק האי קשרא ונטיל ליה מהאי אתר, ושני ליה בתלת גוונין, באשא ברזחא במיאי, בגין דהאי קשרא כד אתקשר מאין סוף בבוצינא הכי אתקשר וכד אפיק קלא דאשתמע מגו דחיקו דפשיט דמחשבה, האי קשרא דחיק ליה, ושדר לה לקשרא תניינא ברזא דוא"ו דאיהו לישן, ובטש ההוא קלא בה, ואשתמע מהאי סטרא ושריאי על הא סטרא דלישן, ובגין כך אקרי האי קלא ו' לישן. האי קשרא דאיהו לישן שדר לה לגו קשרא תקיפא מגדלא כללא דעשרין ותרין שורין, וכדין ההוא קלא אשתכך לגו מלה בשיעורא גו תהומא כדקא יאות. ואלין ג' קשרין אנון תחומא לאענאה לקלא ולמלה, ולכל אנון סטרין דנפקין מקלא ומלה דאיקרון ימי קדם. ואלין אסגין יומי בשיעורא כדקא יאות לקלא ומלה ורזא דא וכחול ארבה ימים בגין חול אסגיא יומין גו שיעורא דבוצינא כדקא חזי וכלא מאין סוף (דף ע"ט ע"א-ע"ב).²

המאמר עוסק ברוח דלא שכיך לעלמין ונביעו תדיר, ועל יסודו בנה הגר"א את שיטתו שלו בביאור זיווגי האצילות, ככל המובא לעיל סעיפים קעד-קעו. הזיווג העליון באצילות הוא זיווג נשיקין, זיווג חכמה ובינה בהיותם בשורשם באריך אנפין. בזיווג זה שני מיני זיווגים.

- א. הזיווג הראשון הוא זיווג חיד וגרון. זיווג חכמה ובינה בסוד הבן בחכמה. זיווג זה נעשה תדיר ואינו פוסק כלל, ועליו נאמר בספר הזוהר כי חכמה ובינה הן תרין ריעין דלא מתפרשין. זהו זיווג נעלם, וממנו יוצאות נשמות וחיות האדם והעולמות.
- ב. הזיווג השני הוא זיווג חיד ושיניים ולשון. זיווג חכמה ובינה בסוד חכם בבינה. זיווג זה נעשה רק בשעת הדיבור ואינו תדיר. זהו זיווג נגלה, וממנו יוצאים מלאכים.

² לפני הגר"א היה מונח תיקוני זוהר חדש שנדרס באמשטרדם תס"א, וממנו ציטטנו את המאמר כאן.

- שיטתו של הגר"א בביאור זיווגי האצילות שונה לגמרי משיטותיהם של הרמ"ק ושל האר"י.
 - א. הגר"א מלמד כי זיווג תדיר מעולה מזיווג שאינו תדיר. הרמ"ק והאר"י מלמדים כי הזיווג לפרקים מעולה מן הזיווג התמידי.
 - ב. הגר"א מלמד כי הנשמות יוצאות מזיווג תדיר, והמלאכים יוצאים מהזיווג שאינו תדיר. האר"י מלמד כי הנשמות יוצאות מהזיווג לפרקים, והמלאכים יוצאים מהזיווג התמידי.
 - ג. הגר"א מלמד כי זיווג תדיר הוא הזיווג הנעלם, הפנימי; הוא הזיווג הגבוה העומד בשורש האצילות. הרמ"ק והאר"י מלמדים כי הזיווג התמידי הוא הזיווג הקבוע; הוא הזיווג הבסיסי שנועד לקיים את העולמות.

מנינו שלושה הברלים בין הגר"א ובין הרמ"ק והאר"י בעניינם של זיווגי האצילות. הברלים אלה נובעים משיטתו המיוחדת של הגר"א בביאור מהות הנשמה, תכלית האצילות ומהלך האצילות. הכיצד? נחזור תחילה על עיקרי שיטתו של הגר"א בביאור יסודי הנשמה והאצילות, כפי שנתבאר לעיל פרקים ג-ו ופרקים י-יב, ואחר נשוב אל זיווגי האצילות ונתבונן בהפרש אשר בין שיטתו של הגר"א ובין שיטותיהם של המקובלים שקדמו לו.

- מהות הנשמה.

הנשמה נמצאת בשמים ואינה נכנסת באדם כלל. זוג"ר של האדם אינן כלל בעולם הזה, והן בשמים... והנשמה בשמים, והיא צרורה תחת כסא הכבוד [נח]. 'הנשמה עצמה... אינן באים באדם כלל, והן אלקות, וז"ס איש האלקים' [סג].

הנשמה היא חלק אלוך ממעל. זואפילו באדם, הנשמה שלו למעלה, חלק אלוך ממעל' [סב]. הנשמה איננה חוטאת ויצר הרע אינו שולט בה. 'ולכן כל החטאים בנפש, נפש כי תחטא, ונכרתה הנפש ההיא, וכל העונשים הכל בנפש' [צ]. 'אבל בנשמתא לא שלטא יצה"ר, דשם עלמא דחירו, עה"ח' [עו].

הנשמה אינה מתלבשת בגוף האדם כלל, אלא מסייעת לו למעלה. 'זה הנשמה הוא השכל המלמד לאדם דעת, והוא מזלו של האדם ומלאכו כידוע, והיא בשמים, רק ניצוצות מתנוצצים ממנו על האדם להנהיגו ולהשכילו' [סז]. 'זה הנשמה אינה אלא מלמדת לאדם שכל להנהיגו' [ע]. 'כי הנשמה אינו מתלבש בגוף כלל, רק מסייע למעלה... וזהו הנשמה שמסייע אותו, שנותנין לו' [סח]. 'זידוע שהנשמה אינה באדם עיקרה, רק מאיר לו מבחוץ, והוא מזלו של אדם' [סט]. על כן קורא הגר"א לנשמה 'מתת אלהים' [עא].
- תכלית האצילות.

האצילות מגלה את שם הוי"ה. 'שעיקר הכוונה של א"ס הוא שיתגלה שמו בעולם, וזה כוונת בריא' העולם, ולכן נחית מדרגא לדרגא, גילוי אחר גילוי עד ז"א, ושם נתגלה' [ה]. 'ולכן שם של

ז"א הוא עיקר השם המיוחד... והענין כי כל מה שיותר נעלם אין לו שם, עד שא"ס אין לו רמז לא בהרהור ולא במחשבה, וכל מה שמתחיל להתגלות יותר קונה לו שם יותר, כי השם הוא הגילוי... ואינן שם העצם אלא בז"א, ששם השם בעצמו מתגלה |ה|. וכל השמות הוא בז"א, ששם הוא גילוי... וכל מה שמתגלה יותר הוא יותר גדול... וזהו שם המיוחד, ר"ל גילוי מציאת א"ס, שנתגלה בז"א |כ|. וזהו"ה ע"ש הפעולה שמהוה הכל... והו"י שם העצם, והוא ע"ש הגלותו ית" |כג|.

האצילות מגלה את התורה והמצוות. וכן היא התורה והמילה, הן דברים אמצעים בין הבורא ית' ובין ישראל, וכל זה לפי שאין יכולת להשיגו בעצמו ית' |לט|. וידוע שכלל הזיווגים של כל האצילות הן באו"א ובזו"נ... ובין חו"ב מכריע הדעת, ובין זו"נ יסוד... וברית יחיד מכוון באמצע, במילת הלשון ובמילת המעור. והן שני בריתות של התורה, א' ברית התורה וא' ברית המילה |מא|. וזווג או"א הוא בדעת שהוא הלשון... ויסוד הוא זווג של זו"נ... ושניהם נקראים ברית, הלשון הוא ברית התורה, שנק' ברית, והמעור הוא ברית המילה |מד|.

• מהלך האצילות.

מהלך מן הנעלם אל הגלוי. מרישא דלא אתידע, שהוא נעלם מעיני כל, אל ספירת חכמה, שהיא גילוי ולבושו להתגלות בתחתונים |כד|. מרישא דלא אתידע, שהוא התחלת האצילות בטמירו, אל ספירת חכמה, שהיא שירותא בגילוי |כד|. מ'הכתר נעלם, שנקרא אין לדוב העלמו, אל ספירת חכמה... והוא נקרא ראשית, ובה מתחיל היצירה והגלוי |לא|. מעתיקא קדישא, נקרא טמיר דטמירין, אל זעיר אנפין שבו מתחיל הגלוי, עד ספירת מלכות, שעיקר הגילוי מתחיל ממלכות |לה|.

מהלך מן האין אל היש. מספירת כתר שנקרא אין, שאף מציאותו לא מושג, אל ספירת חכמה שנקראת יש, ע"ש שמושג מציאותו |כח|. מספירת כתר נקרא אין, שאפי' מהותה לא ידיע, אל ספירת חכמה נקרא יש, שידוע מציאותה, ולא נגלה ממנה רק שיש מציאות, ולא נודע מהו |כט|. מעתיקא קדישא, שבע"ק הן סתומין ואינן נמצאין, שע"ק נקרא אין, שאפילו מציאותו אין משיגין |ל|, אל ספירת חכמה, מציאותו נגלה, ובו מתחיל... והוא ראשית, והיא נקראת יש מאין, אל יש מיש' – אבל ממנו ולמטה הוא יש מיש... שאין ניכר מהותו אלא מציאותו, עד זעיר אנפין, מקום הגילוי, וזו"א הוא הגילוי |ל|.

מהלך מהמחשבה עד הדיבור. מספירת חכמה היא מחשבה סתימא ואין בה גילוי כלל, אל ספירת בינה אעפ"י שאינה נגלית, מ"מ יש בה קצת גילוי, בבנינה יש בה גילוי קצת בגרון, אל הקול והדיבור, והולך ומתגלה גילוי אחר גילוי בקול ודיבור |לב|.

אלה הם עיקרי שיטתו המיוחדת של הגר"א בביאור מהות הנשמה, תכלית האצילות ומהלך האצילות, ומהם נובעים ההבדלים בין שיטתו שלו ובין שיטותיהם של הרמ"ק ושל האר"י בביאור זיווגי האצילות.

ד. הגר"א מלמד כי הנשמות הן אלוקיות, נשארות בשמים ואינן חוטאות. הנשמות אינן תלויות בבחירת האדם, ועל כן הזיווג להוצאתן הוא תדיר ואינו פוסק.

הרמ"ק והאר"י מלמדים כי הנשמות הן בתוך האדם והן יכולות לחטוא. הנשמות תלויות בבחירת האדם, ועל כן הזיווג להוצאתן הוא לפרקים.

ה. הגר"א מלמד כי הנשמות הן קול חשאי שאינו פוסק, קול פנימי ונעלם מאוד; המלאכים הם דיבור, קול חיצוני ונגלה. על כן הזיווג להוצאת הנשמות הוא תדיר, והזיווג להוצאת המלאכים אינו תדיר.

האר"י מלמד כי הנשמות הן בעלות בחירה, והמלאכים הם חסרי בחירה. על כן הזיווג להוצאת הנשמות הוא לפרקים, והזיווג להוצאת המלאכים הוא תמידי.

ו. הגר"א מלמד כי מהות האצילות היא הדבר האלוהי המתגלה לישראל. עיקרה של האצילות הוא הדבר הפנימי והנעלם ההולך ומתגלה לישראל – שם ה', התורה והמצוות, הנשמה. כל אלה אינם תלויים בבחירת האדם, הם אלוקיים והם נמצאים תמיד.

הרמ"ק והאר"י מלמדים כי מהות האצילות היא השפע הנמשך לישראל. עיקרה של האצילות הוא שפע רב של חכמה ועושר וגבורה ועוד, שפע ברכה וחירות, שפע נשמות ישנות וחדשות. כל אלה הם תוצאות משפטו של האדם על בחירתו ועל מעשיו.

פרק חמישים ושניים

נישוק, חיבוק וזיווג

הגר"א מלמד כי שלושה זיווגים באצילות – נישוק, חיבוק וזיווג. בשני הפרקים הקודמים הבאנו את דברי הגר"א על הנישוק, ובפרק זה נביא את דבריו על שני הזיווגים הנותרים. החיבוק הוא באבא ואימא, והדעת מכרעת ביניהם. תולדת החיבוק היא התורה. הזיווג הוא בזעיר ונוקביה, והיסוד מכריע ביניהם. תולדת הזיווג היא המילה.

[קעט] נישוק, חיבוק וזיווג

לעיל, סעיף קעג, הבאנו את דברי הגר"א כי שלושה זיווגים באצילות, 'ששלש מיני זיווגים הן, נישוק, חיבוק וזיווג' [רפא]. אחר, סעיפים קעד-קעה, הבאנו את דבריו המבארים מהו הנישוק ומה הן תוצאותיו. את שלושת הזיווגים ביאר הגר"א בפסקאות נוספות, והן יובאו כאן. פסקה רצא מבארת 'שני מיני זיווגים' – הנישוק והחיבוק. הנישוק הוא באריך אנפין, 'זהנשיקין הוא בא"א, ששם שרשן'. החיבוק הוא בחכמה ובינה, 'זהחיבוק הוא בחו"ב עצמן'.

[רצא] ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"ג-ע"ד

=	פסקה זו היא המשכה של פסקה רצח
א	וכן הוא בשרשם בסוד נשיקין,
ב	כמ"ש בפ' תרומה, ד' רוחין דאכללו בנשיקין כמנין אהבה, וז"ש כתרין רחמימן בסוד אהבה.
ג	והענין שם ג"כ, ששני מיני זיווגים שם...
ד	והנשיקין הוא בא"א, ששם שרשן,
ה	והחיבוק הוא בחו"ב עצמן כנ"ל...
ו	ר"ל הנשיקין באמת בא"א בפה,
ז	רק שהתערות הנשיקין הוא באו"א,
ח	שמתערין לשרשם,
ט	ושם התחלתן בשורש,
י	וכאן הוא בסוד החיבוק כנ"ל.
=	המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רסג

פסקה רצב מבארת 'שני מיני זיווג' – נישוק וזיווג. הנישוק הוא 'בין או"א מכריע ברית הלשון, סוד הדעת', 'הנשיקין בפה בלשון'; הזיווג הוא 'בין זו"נ ברית המעור', 'זיווג דגופא במעור'. פסקה רצב מלמדת גם על תוצאות הזיווגים. הנישוק הוא לצורך המלאכים, 'א' דאו"א, שהן הנשיקין לצורך מלאכים'. הזיווג הוא לצורך בני אדם, 'והתחתון לצורך ב"א'. דברים נוספים על הזיווג יובאו להלן סעיפים קפו-קפז.

ביאור זוהר ח"ב רנה ע"א, דף לב ע"ד | רצב |

- א וז"ש כף כו', כמ"ש שם בפ"א ע"ס בלי מה כמספר עשר אצבעות, חמש נגד חמש וברית יחיד מכוון באמצע, במילת הלשון ובמילת המעור.
- ב ר"ל ששני פעמים הם עשר, חמש נגד חמש, באצבעות הידים ובאצבעות הרגלים, שהן זו"נ דאו"א ודזו"נ.
- ג ואו"א הן בבי ידים...
- ד וזו"נ ברגלין, איהו בנצח ואיהי בהוד...
- ה ובין או"א מכריע ברית הלשון, סוד הדעת,
- ו ובין זו"נ ברית המעור.
- ז ואלו הן שני מיני זיווג,
- ח הנשיקין בפה בלשון,
- ט וזיווג דגופא במעור...
- י וחק לשון מכריע בינתיים, בין כפות הידים הלשון כו', וכן בין כפות הרגלים המעור, שנקרא ג"כ לשון...
- יא והוא הלשון התלוי בין ב' כפות מאזנים...
- יב וא"א הוא יחיד נעלם דמיחד לון, הבריה התיכון מבריה מן הקצה אל הקצה.
- יג שז"ס חמשה בריחים, שנים משנים שנים, ואחד מן הקצה אל הקצה. והוא שותף שלישי משלשה שותפין שבאדם.
- יד ולכן כל האצילות נקרא מתקלא, שכולם הם בסוד משקל אחד לבד.
- טו ושני הזיווגין הן,
- טז א' דאו"א, שהן הנשיקין לצורך מלאכים,
- יז והתחתון לצורך ב"א.

[קפ] שני זיווגים, שתי בריתות

בפסקה רפא מנה הגר"א את זיווגי האצילות, ובהם החיבוק והזיווג, אך לא ביאר את התולדות של כל אחד מהם. בפסקה רצג לא הזכיר הגר"א את המילים 'חיבוק' ו'זיווג', אבל ביאר את שני הזיווגים הללו ואת תולדותיהם.

החיבוק הוא באבא ואימא, והדעת מכרעת ביניהם, 'ואו"א מלבישין את הידים דא"א, הוא בחסד והיא בגבורה, ובחכמה ה"ח ובינה ה"ג', 'ובין חו"ב מכריע הדעת'. תולדת החיבוק היא התורה, 'ברית התורה'.

הזיווג הוא בזעיר ונוקביה, והיסוד מכריע ביניהם, 'זו"נ מלבישין נו"ה דא"א, הוא בנצח והיא בהוד כידוע, ובה' ג"כ ה"ח בז"א וה"ג בנוק' כידוע', 'ובין זו"נ יסוד'. תולדת הזיווג היא המילה, 'ברית המילה'.

דברים נוספים על שתי הבריתות יובאו להלן סעיפים קפו-קפז.

| רצג | ביאור ספרא דצניעותא, דף טו ע"א

=	פסקה זו היא המשכה של פסקה רי
=	חלק מפסקה זו נמצא בפסקה מא ובפסקה ריד
א	וידוע שכלל הזיווגים של כל האצילות הן באו"א ובזו"נ.
ב	ואו"א מלבישין את הידים דא"א,
ג	הוא בחסד, והיא בגבורה,
ד	ובחכמה ה"ח, ו[ב]בינה ה"ג.
ה	וזו"נ מלבישין נו"ה דא"א,
ו	הוא בנצח, והיא בהוד, כידוע.
ז	ובה' ג"כ,
ח	ה"ח בז"א, וה"ג בנוק', כידוע.
ט	ובין חו"ב מכריע הדעת,
י	ובין זו"נ יסוד.
יא	וז"ש בס"י פ"א, ע"ס בלימה כמספר עשר אצבעות,
יב	חמש כנגד חמש,
יג	וברית יחיד מכוון באמצע,
יד	במילת הלשון
טו	ובמילת המעור.
טז	והן שני בריתות של התורה,
יז	א' ברית התורה
יח	וא' ברית המילה.
יט	וז"ש (ערכין פ"ד), גדול האומר בפיו יותר מן העושה, מעשה באונס ומפתה נ' שקלים, ובמוציא ש"ד מאה,
כ	שאונס ומפתה פגמו במלת המעור, בזו"נ,
כא	ומוציא ש"ד פגם במילת הלשון, באו"א,
כב	וזה חומרו של לה"ר, שפוגם בזיווג העליון.
=	המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רצד

[קפא] דעת מבריחה מן הקצה בכל הזיווגים

הגר"א מתבונן באצילות ורואה את הבריה התיכון בתוך הספירות מבריה מן הקצה אל הקצה, והוא דעת שמבריה מן הקצה בכל הזיווגים [רצד]. לעיל, סעיף קעג, ראינו כי שלושה זיווגים באצילות, 'ששלש מיני זיווגים הן, נישוק, חיבוק וזיווג' [רפא]. אלא שהזיווג הראשון כולל שני זיווגים, 'לכן זיווגם העליון הוא בסוד נשיקין, ושני מיני זיווגים יש בפה' [רפב], ועל כן ארבעה זיווגים באצילות, ככל המובא לעיל סעיפים קעג-קפ. בפסקאות רצד-רצו מפרט הגר"א כיצד מבריחה הדעת בזיווגי האצילות, ומדבריו אלה עולה כי הדעת מכרעת בשלושה מתוך ארבעת הזיווגים ולא בכלם.

נפרט עתה כיצד מבריחה הדעת את זיווגי האצילות.

נישוק, חיך וגרון – הדעת אינה מכרעת.

נישוק, חיך ושיניים ולשון – 'שמתחיל בפה בסוד זווג של א"א, בסוד נשוק' [רצד], 'זו"ש לישן, ר"ל הוא הדעת. ואמר ממלל, שזיווג העליון הוא בסוד הדיבור, ושם הלשון הוא הדעת כנ"ל. וכ"ז הוא בא"א' [רצה]. כן הובא לעיל, 'יש זווג אחר בפה, והוא בסוד הדבור, חיך ושיניים ולשון. חיך בסוד החכמה כנ"ל, ושיניים בסוד הבינה, ולשון בסוד הדעת' [רפד].

חיבוק – 'ואח"כ מתלבש עיקר הלשון בגוף כידוע, ומזווג בין חו"ב' [רצד], 'הלשון של א"א כנ"ל, ששורש חו"ב בפה, והזיווג בדעת, הלשון ו' בין ח"ל, והלשון הוא מתפשט בגוף ומכריע בין הידים, ששם חו"ב' [רצו]. כן הובא לעיל, 'זבין חו"ב מכריע הדעת' [רצג]. זיווג – 'ומסתיים ביסוד' [רצד]. כן הובא לעיל, 'זבין זו"ג יסוד' [רצג].

ביאור ספרא דצניעותא, דף טו ע"א | רצד |

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה מא, של פסקה ריד וכן של פסקה רצג
- א והוא דעת שמבריה מן הקצה בכל הזיווגים.
- ב שמתחיל בפה,
- ג בסוד זווג של א"א בסוד נשוק.
- ד ואח"כ מתלבש עיקר הלשון בגוף כידוע,
- ה ומזווג בין חו"ב,
- ו ומסתיים ביסוד.
- = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רצה

ביאור ספרא דצניעותא, דף טו ע"א | רצה |

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רצד
- א זו"ש לישן, ר"ל הוא הדעת.
- ב ואמר ממלל, שזיווג העליון הוא בסוד הדיבור, ושם הלשון הוא הדעת כנ"ל.
- ג וכ"ז הוא בא"א כנ"ל,

- ד ששם הכל הוא בסוד גדולות, לשון מדברת גדולות (תהלים י"ב) כידוע,
ה ושם הוא אריכו דיומין, כמ"ש בפ"ה ובא"ר וא"ז,
ו וז"ש בתז"ח שם על זיווגם דפה, וכחול ארבה ימים, שהוא זיווג חז"ל כנ"ל, וז"ש רברבין.
= המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה שא

[רצו] ביאור ספרא דצניעותא, דפים יד ע"ד - טו ע"א

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רסג
= פסקה זו היא חלק מפסקה רי
א לישן ממלל רברבן, לישן דא סתים בין י"ה.
ב מפ' מהו הדעת.
ג ואמר, הלשון של א"א כנ"ל.
ד ששורש חו"ב בפה,
ה והזיווג בדעת.
ו הלשון ו' בין ח"ל.
ז והלשון הוא מתפשט בגוף ומכריע בין הידים, ששם חו"ב.

[קפב] חיבוק וזיווג: התכללות ימין ושמאל

בסעיפים הקודמים הבאנו את דברי הגר"א על החיבוק ועל הזיווג. הוסיף הגר"א ולימד כי החיבוק והזיווג משמעם – התכללות ימין ושמאל זה בזה. פסקה רצו מלמדת כי החיבוק הוא התכללות חכמה ובינה זו בזו, ידוע שחו"ב כלילן זה בזה, בסוד הבן בחכמה וחכם בבינה'. על התכללות חכמה ובינה זו בזו למד הגר"א ממאמר ספרא דצניעותא, 'ז"ש אחתא ומודעתא כלילן דא בדא ב"ה כו', אחתא הוא חכמה, ומודעתא בינה' |רצו|, 'זאח"כ חו"ב במקומן מלבישין את ידי א"א, אחתא ומודעתא כו', והתפשטותן בד' פרצופים, וז"ש כלילן דא בדא כו' |תמו|. פסקה רצו מבארת את ספרא דצניעותא, דף יד ע"א: אחתא ומודעתא כלילן דא בדא ב"ה, כתרין רחימין דמתחבקיין.

[רצז] ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"ב-ע"ג

- א אחתא ומודעתא כלילן דא בדא ב"ה, כתרין רחימין דמתחבקיין.
ב ידוע שחו"ב כלילן זה בזה,
ג בסוד הבן בחכמה וחכם בבינה,
ד והוא יו"ד שבשם הוא חכמה, ה' בינה... וכן אלף הוא חכמה כמ"ש (איוב ל"א) ואאלפך חכמה,
ה וכמ"ש (שבת ק"ד א') אלף בינה, ר"ל חכמה הוא הלימוד,
ו ואח"כ הבן דבר מתוך דבר, שהוא בינה כמ"ש (משלי ד') ראשית חכמה קנה חכמה,
ז ואח"כ ובכל קניניך כו',

- ח וז"ש אלף ואח"כ בינה, והוא ראשית אלף...
- ט וז"ש אחתא ומודעתא כלילין דא בדא בי"ה כו', אחתא הוא חכמה,
- י ומודעתא בינה,
- יא כמ"ש (משלי ז') אמור לחכמה אחותי את ומודע לבינה תקרא,
- יג והן כלילין בי"ד ה"א כנ"ל,
- יד וז"ש דא בדא, שא' כלול בחבירו כנ"ל.

עוד לימד הגר"א כי החיבוק והזיווג נבדלים זה מזה במידת ההתכללות של הימין והשמאל זה בזה. בחיבוק – ידי הזכר נכלל בנקבה, וידי הנקבה בזכר, ואילו בזיווג – יסוד זכר נכלל בנקבה, וכללות א' הוא הזיווג הוא ביסוד, וזיווג הוא בזו"נ, ביסוד' |רפא|, יסוד זכר נכלל בנקבה, וכללות א' הוא |רצח|. מה הם הזכר והנקבה ביסוד? לעיל, סעיף קלז, למדנו כי הם היסוד ועטרת היסוד, והמתקלא הוא ביסוד... והמכריע צריך שיכלול שניהם, זו"נ, והוא אמה ופומיה דאמה, שהוא יסוד ומלכות כידוע' |ריא|, והוא כולל חו"ג, כי בו זו"נ, האמה ופי האמה, עטרת היסוד, שהיא מלכות ז"א |ריב|. עניינם של היסוד ועטרת היסוד התבאר לעיל סעיף קלא.

| רצח | ביאור ספרא דצניעותא, דף יד ע"ג

- = פסקה זו היא המשכה של פסקה רפא
- א וענין כללותם הוא בסוד חיבוק.
- ב כי בסוד זיווג,
- ג יסוד זכר נכלל בנקבה, וכללות א' הוא.
- ד אבל בחיבוק,
- ה ידי הזכר נכלל בנקבה, וידי הנקבה בזכר.
- ו וזהו כלילות חכמה בבינה ובינה בחכמה כנ"ל, בי"ק.
- ז וידוע שכ"א נחלק לשנים, בסוד הבן בחכמה כו' כנ"ל,
- ח והזיווג בשני הפרצופים שלהם,
- ט לכן נכללין זה בזה ב"פ בשני הידים,
- י שני הידים,
- יא של זה בזה ושל זה בזה.
- = המשכה של פסקה זו נמצא בפסקה רצא

הגר"א משתמש בפועל 'כלל' כדי לבאר את חיבור הספירות זו עם זו, וכדי לבאר את ההבדלים בין החיבורים השונים בין ספירות האצילות. כך נהג בפסקה רצח, שבה הוא מבחין בין ההתכללות בפעולת החיבוק ובין ההתכללות בפעולת הזיווג, וכך הוא נהג בפסקה רצט, שבה

הוא מבחין בין ההתכללות בברית הלשון, שבה ג"כ ה"ח, וה"ג כלולין בה"ח כנ"ל, ובין ההתכללות בברית המעור, שבה כלולין ה"ח וה"ג ביחד.

רצט | ביאור ספר יצירה, דף ז ע"ג

- א נמצא כי בלשון ג"כ ה"ח,
 ב וה"ג כלולין בה"ח כנ"ל.
 ג משא"כ במילת המעור, ששם כלולין ה"ח וה"ג ביחד.

•

לעיל, סעיף קמה, הבאנו את דברי הגר"א כי זיווג הספירות משמעו מיזוג הגבורות בחסדים, וזהענין כי הזיווג הוא למזוג גבורות בחסדים, שהזכר הוא חסד דכליל ה"ח, והנקב' היא גבורה דכליל ה"ג, והזיווג הוא לאתבסמא יחד' | רכח|. האם התכללות החסדים והגבורות, המבארת את אופן חיבורן של הספירות זו עם זו, משמעה אף היא מיזוג של החסדים עם הגבורות? האם התכללות החסדים והגבורות משמעה מיזוג בשווה, וזהו כל התיקון שיהיו ממוזגין בשוה' | רכח|?

[קפג] שיטת הגר"א (כא): שלושה זיווגים שהם ארבעה

בעשרת הסעיפים הקודמים למדנו את דברי הגר"א על הזיווגים באצילות. אמנם כתב הגר"א כי 'שלש מיני זיווגים הן, נישוק, חיבוק וזיווג' | רפא|, אבל הוסיף ללמד כי כי זיווג נשיקין כולל שני זיווגים שונים, 'לכן זיווגם העליון הוא בסוד נשיקין, ושני מיני זיווגים יש בפד' | רפב|. נסדר עתה את שיטתו המיוחדת של הגר"א בביאור זיווגי האצילות – שלושה שהם ארבעה.

- א. א. נשיקין, זיווג נעלם, בחיך וגרון.
 א. הזיווג הראשון בזיווג נשיקין הוא זיווג 'בחיך וגרון' | רפג|.
 ב. הזיווג הראשון הוא נעלם, 'זיווג נעלם מאד' | רפג|. 'זהו בחשאי, שזיווג זה הוא נעלם מאד, בסוד חכמה, שאינו מושג כלל, והחכמה מאין תמצא, ולא קיימא לשאלא' | רפג|.
 ג. הזיווג הראשון הוא בסוד חכמה, 'זיווג העליון הוא בסוד חכמה, בסוד הבן בחכמה, ולכן הוא נעלם' | רפח|.
 ד. הזיווג הראשון, זיווג חיך וגרון, נעשה תדיר ואינו פוסק כלל, ועליו נאמר בספר הזוהר כי חכמה ובינה הן תרין ריעין דלא מתפרשין, 'ואמר דלא שכיך לעלמין, שזיווגם תדיר, דלא פסיק לעלמין כידוע, כמ"ש בזוהר, כחא שריין, דלא פסיק דא מן דא לעלמין' | רפג|. 'ולכן הזיווג הראשון לא פסק תדיר, שהן ריעין דלא מתפרשין' | רפח|.
 ה. מהזיווג הראשון יוצאים הנשמות וחיי האדם, 'זמשם יוצא רוח דנביע בחשאי תמיד דלא פסק... נק' והחיות, שהוא חיי האדם' | רפג|. 'זמזיווג הראשון יוצאין ממנו נשמות שהן בבריאה' | רפח|.

- א. ב. נשיקין, זיווג נגלה, בחיך ושיניים ולשון.

- א. הזיווג השני בזיווג נשיקין הוא זיווג 'בחיך ושינים ולשון' |רפד|. 'חיך ושינים ולשון, חיך בסוד החכמה כנ"ל, ושינים בסוד הבינה, ולשון בסוד הדעת' |רפד|.
- ב. הזיווג השני הוא נגלה, 'יש זיווג אחר בפה... והוא הנגלה' |רפד|. 'ר"ל שחיך – שורש קלא פנימאה... ו' הוא קלא דאשתמע... והוא הלשון... והוא הנגלה. שיניים הוא מלולא' |רפד|.
- ג. הזיווג השני הוא בסוד בינה, 'וכאן הוא בסוד הבינה, בסוד וחכם בבינה' |רפח|.
- ד. הזיווג השני, זיווג חיך ושיניים ולשון, נעשה רק בשעת הדיבור ואינו תדיר, 'יש זיווג אחר בפה, והוא בסוד הדבור, חיך ושינים ולשון' |רפד|. 'זוהו זיווג יותר חיצון בסוד הדיבור' |רפד|. 'אבל זיווג הזה אינו אלא בשעת הדיבור, וכידוע שזיווג הבינה אינו תדיר' |רפח|. 'בין או"א מכריע ברית הלשון, סוד הדעת' |רצב|. 'הנשיקין בפה בלשון' |רצב|.
- ה. מהזיווג השני יוצאים המלאכים, 'ומסוד זה הזיווג יוצאין מלאכים' |רפח|. 'א' דאו"א, שהן הנשיקין לצורך מלאכים' |רצב|.

ב. חיבוק.

- החיבוק הוא חכמה ובינה, בידיים של אריך אנפין, 'וחיבוק בחו"ב, בהלבשת ידיים דא"א, ושם חיבוק' |רפא|. 'זה החיבוק הוא בחו"ב עצמן' |רצא|.
- החיבוק הוא באבא ואימא, והדעת מכרעת ביניהם, 'ואו"א מלבישין את הידיים דא"א, הוא בחסד והיא בגבורה, ובחכמה ה"ח ובינה ה"ג', 'ובין חו"ב מכריע הדעת' |רצג|.
- תולדת החיבוק היא התורה, 'ברית התורה' |רצג|.

ג. זיווג.

- הזיווג הוא זכר ונקבה ביסוד של אריך אנפין, 'זיווג הוא בזו"נ, ביסוד' |רפא|.
- הזיווג הוא 'בין זו"נ ברית המעורר, 'זיווג דגופא במעורר' |רצב|.
- הזיווג הוא לצורך בני אדם, 'זה התחתון לצורך ב"א' |רצב|.
- הזיווג הוא בזעיר ונוקביה, והיסוד מכריע ביניהם, 'זו"נ מלבישין נו"ה דא"א, הוא בנצח והיא בהוד כידוע, ובה' ג"כ ה"ח בז"א וה"ג בנוק' כידוע', 'ובין זו"נ יסוד' |רצג|.
- תולדת הזיווג היא המילה, 'ברית המילה' |רצג|.



לעיל, סעיף קעה, בחנו את ההבדלים בין שיטת הגר"א ובין שיטותיהם של המקובלים הקודמים באשר לזיווג נשיקין, לזיווג שנעשה תדיר ולזיווג שאינו תדיר. גם בעניינם של החיבוק ושל הזיווג נבדלת שיטתו של הגר"א משיטותיהם של המקובלים הקודמים. הרצאת דברי המקובלים הקודמים על החיבוק ועל הזיווג ארוכה ומפורטת מאוד, ולא נוכל להביאה כאן. משום כך לא לא נוכל לבחון את ההבדלים בין שיטת הגר"א ובין שיטותיהם של המקובלים הקודמים באשר לחיבוק ולזיווג.

פרק חמישים ושלושה

זיווגי האצילות: סתום וגלוי, תדיר ולפרקים

הגר"א לימד כי מהלך האצילות הוא מהלך של גילוי אחר גילוי, כמובא לעיל פרקים ג-ו. עוד לימד על דרך התפשטותם של החסדים והגבורות, ושל הדעת, היא המתקלא, המכרעת ביניהם, כמובא לעיל פרק מה. קשר הגר"א את כל דבריו אלה יחד, ולימד כי מהלך הדעת הוא מהלך מן הטמיר אל הגלוי. כך עלתה לו לגר"א דרך חדשה בביאור משמעותה של ההבחנה בין זיווג אבא ואימא שנעשה תדיר ובין זיווג זעיר אנפין ונוקביה שנעשה לפרקים – זיווג אבא ואימא נעשה תדיר, ועל כן הדעת המכרעת היא טמירה וסתומה. זיווג זעיר אנפין ונוקביה נעשה לפרקים, ועל כן היסוד המכריע הוא נגלה בשעה שאין זיווג.

[קפד] מהלך הדעת וזיווגי האצילות: מן הטמיר אל הגלוי

הגר"א מבחין בין הדעת ובין היסוד – הדעת היא טמירה ונעלמת, ואילו היסוד הוא גלוי. ידעת לא נחשב לספירה בפ"ע... והוא לעולם נעלם, והוא נתיב לא ידעו עיט. משא"כ זו"נ... לכן נחשב [יסוד] לספירה בפ"ע [ש].

את ההבחנה הזאת תולה הגר"א בהפרש בין זיווג אבא ואימא ובין זיווג זעיר אנפין ונוקביה, והוא מחדש כלל גדול –

בעת זיווג הספירות זו עם זו – המכריע ביניהן הוא סתום ונעלם.
בעת שאין זיווג והספירות עומדות לעצמן – המכריע ביניהן הוא גלוי.

כלל גדול זה מתבאר בפסקאות הבאות.

- א. בעת זיווג הספירות זו עם זו – המכריע ביניהן הוא סתום ונעלם.
'ר"ל הלישן סתים לאימא, שהוא יסוד דדכורא, דעייל בנוקבא, וסתים יסוד דידה כנ"ל [שב],
זואמר לישן דא סתים כו', שהוא יסוד דדכורא, וכלול בנוקבא' [שא].
- ב. זיווג אבא ואימא נעשה תדיר – הדעת המכרעת היא טמירה וסתומה.
'לכן דעת לא נחשב לספירה בפ"ע, כי הוא טמיר באימא, כמ"ש למטה סתים לאימא, והן ריעין
דלא מתפרשין [ש], 'בדעת, שהוא תמיד סתום בין או"א' [שא].

ג. זיווג זעיר אנפין ונוקביה נעשה לפרקים – היסוד המכריע הוא נגלה בשעה שאין זיווג. 'משא"כ זו"נ, דהן דודים דזיווגם לפרקים, לכן נחשב [יסוד] לספירה בפ"ע' |ש|, ז'לפי שזיווג דז"א לפרקים כנ"ל, לכן יסוד פעמים נגלה' |שא|.

ש | ביאור ספרא דצניעותא, דף ב ע"א-ע"ב

= חלק מפסקה זו נמצא גם בפסקה רכד
 א ועיקר המתקלא והתיקון אינו אלא הגלוי.
 ב וכן בדעת.
 ג לכן דעת לא נחשב לספירה בפ"ע,
 ד כי הוא טמיר באימא,
 ה כמ"ש למטה, סתים לאימא,
 ו והן ריעין דלא מתפרשין,
 ז והוא לעולם נעלם,
 ח והוא נתיב לא ידעו עיט.
 ט משא"כ זו"נ, דהן דודים דזיווגם לפרקים,
 י לכן נחשב [יסוד] לספירה בפ"ע.
 יא אבל מ"מ עיקרן אינו אלא זו"נ,
 יב דיסוד הוא רק לתיקונא נוק' כידוע,
 יג וכן דעת בבניה, אם אין בינה כו'.
 יד וכמ"ש בא"ז דף רפ"ח ע"ב, ובגין דע"ק אתרשים בתלת, כל שאר בוצינין דנהרין כלילין בתלת, עוד ע"ק אתרשים בתרין כו', כך כל שאר בוצינין סתימין בתרין, עוד ע"ק אתרשים ואסתים בחד כו', כך כל שאר בוצינין כו',
 טו והוא חיבור דכר ונוק' בשעת הזיווג, והיו לבשר אחד,
 טז וכמ"ש בא"ז דף רצ"ו, מהכא אוליפנא כו', כד דכר אתחבר בנוקבא כלא הוא חד גופא כו' ע"ש.
 זז ועיקרן זו"נ,
 ח לכן כל המתקלא הוא בסוד זו"נ,
 ט וזה הוא כל התיקון,
 כ כמ"ש דף ר"צ ע"א, ת"ח, בשעתא דע"ק סתימא דכל סתימין בעא לאתקנא, כלא אתקין כעין דכר ונוק' כו', לא אתקיימא אלא בקיומא אחרא כעין דכר ונוקבא.
 פסקה שא מבארת את ספרא דצניעותא, דף יד ע"ב: לישן ממלל רברבן, לישן דא סתים בין י"ה.

ש | ביאור ספרא דצניעותא, דף טו ע"א

= פסקה זו היא המשכה של פסקה רצה
 א ואמר לישן דא סתים כו'.
 ב שהוא יסוד דדכורא,

- ג וכלול בנוקבא.
- ד ולפי שזיווג דז"א לפרקים כנ"ל,
- ה לכן יסוד פעמים נגלה,
- ו משא"כ בדעת שהוא תמיד סתום בין או"א,
- ז וז"ש סתים בין י"ה,
- ח ולקמן (בד"ה סתים לאימא) אבאר האיך הוא סתום.

פסקה שב מבארת את ספרא דצניעותא, דף טו ע"ב: בלישן סתים לאמא, דהא אתפתחת ליה דנפיק מינה.

| שב | ביאור ספרא דצניעותא, דף טו ע"ג

- א סתים לאימא וכו' עד דנפיק מינה.
- ב ר"ל הלישן סתים לאימא,
- ג שהוא יסוד דדכורא,
- ד דעייל בנוקבא,
- ה וסתים יסוד דידה כנ"ל.

כבר שאל האר"י, כיצד ממשיכה אימא את המוחין אל זעיר אנפין, והלא זיווגה עם אבא נעשה תמיד, וגם השיב.

וכבר ידעת דאמא עילאה לא מתפרשת לעלמין מאבא, בסוד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן תדיר ולא פסיק, ואם יכנסו נה"י שלה תוך ז"א, יתבטלו זווג או"א, כי אחר שהיסוד שלה סתום ברישא דז"א, היאך תוכל להודווג עם אבא. לכן מה היא עושה, חוזרת למציאותה הראשון, ונחלקת לב' חלקים שהם בינה ותבונה. והנה נה"י של אימא עילאה נעשה מהם פרצוף תבונה כולה, ומחצי אמא עילאה נעשה פרצוף אחד עליון ונקרא בינה. ואז באותו בינה עילאה נתקיים קרא, ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ולא אתפרשו לעלמין, כי נעשה לה נה"י חדשים למעלה מן התבונה. ואז נמצא תבונה נעשה מבחי' הראשונים, בזמן שהיה פרצוף אחד, והנה"י ראשונים מתחלקים כ"א ואחד לג"פ, ג"ר נעשו חב"ד של תבונה, וג' אמצעים חג"ת שלה. וג"ת נה"י שלה. אמנם כשיוצא פרצוף מוחין דז"א תחלה מנה"י הראשונים, אז חזרו אח"כ מהם להיות פרצוף תבונה כולה (דרך עץ חיים, שער כה, דרוש ח).

על שאלה אחת ענו האר"י והגר"א שתי תשובות שונות לגמרי, כל אחד על פי דרכו ושיטתו. מקצת מן ההבדל בין שתי התשובות יתבאר בסעיף הבא.

[קפה] בין הגר"א ובין כלל המקובלים: סתום וגלוי, תדיר ולפרקים

בסעיף הקודם הבאנו שתי הבחנות התלויות זו בזו – ההבחנה בין זיווג שנעשה תדיר ובין זיווג שנעשה לפרקים, וההבחנה בין הכרעת הדעת הטמירה וסתומה ובין הכרעת היסוד הנגלה. לעיל, סעיף קעו, הבאנו הבחנה נוספת בין זיווג שנעשה תדיר ובין זיווג שנעשה לפרקים. שתי הבחנות אלו שונות זו מזו, והן מתייחסות למקומות שונים בסדר האצילות.

לעיל, סעיפים קעג-קפ, למדנו כי שלושה זיווגים באצילות – נישוק, חיבוק וזיווג. התבוננו בכל אלה והעלינו כי בשני מקומות שונים הבחין הגר"א בין הזיווג שנעשה תדיר ובין הזיווג שנעשה לפרקים.

א. הבחנה בין שני זיווגים באריך אנפין – זיווג חיד וגרון הוא תדיר; זיווג חיד ושיניים ולשון אינו תדיר.

ב. הבחנה בין אבא ואימא ובין זעיר אנפין ונוקביה – החיבוק, באבא ואימא, הוא תדיר; הזיווג, בזעיר אנפין ונוקביה, הוא לפרקים.

שתי ההבחנות הללו מיוחדות לגר"א, ולא מצאנו כמותן בספרי המקובלים שקדמו לו. את ההבחנות הללו הוא ביאר על פי מהלך האצילות המיוחד לשיטתו שלו – מהלך ההתגלות של הדברים האלוהיים אל ישראל, מהלך מן הנעלם אל הגלוי, כמתואר לעיל פרק ט, פרק כה, סעיף קלט וסעיף קעב.

א. ההבחנה בין שני הזיווגים באריך אנפין היא חידושו של הגר"א. גם תוצאותיה – יציאת הנשמות שנעשית תדיר, יציאת המלאכים שנעשית רק לעתים, מעלת הזיווג שנעשה תדיר על פני הזיווג שנעשה רק לעתים – הן חידושו של הגר"א.

את ההבחנה בין שני זיווגים באריך אנפין ואת תוצאותיה ביאר הגר"א על פי מהלך האצילות מן הנעלם אל הגלוי, כמובא לעיל סעיף קעח.

ב. ההבחנה בין אבא ואימא ובין זעיר אנפין ונוקביה כבר נאמרה בספר הזוהר, ונתבארה בכתבי הרמ"ק והאר"י, אלא שהגר"א פירשה פירוש חדש לגמרי.

הרמ"ק והאר"י ביארו את ההבדל בין הזיווג התמידי ובין הזיווג לפרקים על פי פעולתם במהלך המשכת השפע, ועל כן הזיווג לפרקים מעולה מהזיווג התמידי, כמובא לעיל סעיף קעז.

לעומתם, ביאר הגר"א את ההבדל בין הזיווג התמידי ובין הזיווג לפרקים על פי פעולתם במהלך הגילוי. זיווג אבא ואימא נעשה תמיד, ועל כן הדעת, המכריעה ביניהם, היא טמירה וסתומה. זיווג זעיר אנפין ונוקביה נעשה רק לפרקים, ועל כן היסוד, המכריע ביניהם, הוא נגלה לפרקים. הזיווג שנעשה תמיד מעולה מהזיווג שנעשה רק לפרקים, כמובא לעיל סעיף קפד. הווי אומר, בעת שהיוצר עסוק במלאכת היצירה הוא ספון ונסתר מעין רואים, ורק בעת שאינו עוסק במלאכת היצירה הוא גלוי לעין כול.

פרק חמישים וארבעה

שתי בריתות באדם

ספר יצירה מלמד על שתי בריתות – ברית הלשון וברית המעור. הגר"א מבאר כי אלו הן שתי בריתות באצילות – ברית התורה וברית המילה, כמובא לעיל פרק ח ולעיל סעיף קפ. הוסיף הגר"א ולימד כי כדוגמת שתי הבריתות באצילות קיימות גם שתי בריתות באדם. ברית הלשון – דבר רוחני, תלמידים, דיבור; לימוד תורה. ברית המעור – דבר גופני, בנים, מעשה; מעשה המצוות.

[קפו] שתי בריתות באדם: רוחני וגופני, תלמידים ובנים, רב ואב, דיבור ומעשה

הגר"א מפרש כי ברית הלשון וברית המעור הן שתי בריתות באדם – רוחני וגופני, 'זהן שתי בריתות, ברית הלשון וברית המעור. וברית המעור מוליד בגופני... וברית הלשון מוליד ברוחני' [שג]. תלמידים ובנים, רוחני וגופני, 'זהענין כי בנים נק' מצד הגופים, ותלמידים נק' בנים מצד החכמה... והן ברית הלשון והמעור, ששניהם הם דעת המוליד... הזרע שהוא גופני מוליד בגופני, והדיבור שהוא רוחני מוליד רוחני' [שד]. רב ואב, תורה וברית, 'ברית הלשון וברית המעור, תורה וברית... כבוד רבו קודם לאביו... שזה פתוח להוציא תורה – כן זה להוליד בנים' [שה]. רוח וגוף, דיבור ומעשה, תורה ומצוות, 'זה להוליד בגוף, וזה להוליד הרוח... ולכן זה הברית במעשה, וזה בדבור, שהן כוללין התורה והמצוות' [שו].

[שג] ביאור תיקוני הזוהר, תיקונא עשרין וחד, דף נג ע"ג

- א וצנה וסוחרה אמתו הוא הוי"ה אחרת דכליל עמודא דאמצעייתא, וזה שאומר שם זכאה איהו מאן דנטיר ברית מילה ואורייתא דאיהו עמודא דאמצעייתא דתרווייהו מגינין עליה, חד בעלמא דא וחד בעלמא דאתי,
- ב והן שתי בריתות,
- ג ברית הלשון וברית המעור.
- ד וברית המעור מוליד בגופני,

- ה והוא העוה"ז, והוא בה' תתאה, העוה"ז.
- ו וברית הלשון מוליד ברוחני,
- ז העוה"ב, והוא בפה, ה' עלאה, פתוחי חותם,
- ח ה' ת"ג וה' ת"ק, פתוחי חותם,
- ט ותולדותיהם ה"ח וה"ג.
- י וכ"ה בברית המעור,
- יא ה"ח וה"ג.
- יב וזה מוליד בנים,
- יג וזה תלמידים, הנק' בנים,
- יד שכבוד רבו כו', שזה מביאו לחיי עוה"ב וזה מביאו כו'.

א ש ד | ביאור תיקוני הזוהר, תיקונא עשרין וחד, דף מז ע"א

- א ומדרשו על התלמידים,
- ב וכמ"ש בפ"ק דקדושין כי הם נק' בנים.
- ג והענין כי בנים נק' מצד הגופים,
- ד ותלמידים נק' בנים מצד החכמה, שהוליד להם,
- ה והוא רוח הפנימי דבהן.
- ו והן ברית הלשון והמעור,
- ז ששניהם הם דעת המוליד,
- ח אלא שזה מוליד בגופני, הזרע שהוא גופני – מוליד בגופני,
- ט והדיבור שהוא רוחני – מוליד רוחני.
- י ומכאן כמה כח הדיבור, שמוליד בנים רוחנים...
- יא וכן כבוד רבו קודם לאביו.

א ש ה | ביאור תיקוני הזוהר, תיקונא שתין ותשע, דף קכב ע"ד

- א ואמר בחושבן מילה, דהוא עטרת הברית, דרגא חד וחושבן חד, ובשניהם נכלל כולא כידוע,
- ב והן ב' בריתות,
- ג ברית הלשון וברית המעור,
- ד תורה וברית.
- ה וע"ז אמרו, כבוד רבו קודם לאביו, וכן מורא רבו ואביו,
- ו וכמו שזה פתוח להוציא תורה – כן זה להוליד בנים.
- ז ושניהם סיומא,
- ח זה סיומא דרישא וזה סיומא דגופא,
- ט כוללין כל מה שלמעלה.
- י ובברית המעור – ה"ח,
- יא וכן בברית הלשון – ה' פתוחי חותם,

יב וזה יחוד א"א,
יג וזה זו"נ.

י שו | ביאור ספר יצירה, דף כב ע"ב

- א והדעת הוא ברית הלשון
- ב [[ויסוד, כצ"ל]] הוא ברית המעור... ואלו ב' הבריתות הן יסוד הכל,
- ג זה להוליד בגוף,
- ד וזה להוליד הרוח,
- ו וכמ"ש (ב"מ ל"ג א') דרבו קודם לאביו שזה כו'. ולכן זה הברית במעשה,
- ז וזה בדבור,
- ט שהן כוללין התורה והמצות.
- י ועליהן נאמר אם לא בריתי כו',
- יא וברית כולל תרי"ב מצות, והוא הכוללן.

[קפז] שתי בריתות באדם: תורה ומצוות, תדיר ולפרקים

את שתי הבריתות הנזכרות בספר יצירה, ברית הלשון וברית המעור, פירש הגר"א כברית התורה וברית המילה, כמובא לעיל סעיף כח ולעיל סעיף קפ. בפסקה שז הוא מרחיב את משמעותן של בריתות אלו וכולל בהן את המצוות כולן, 'שתי בריתות, ברית הלשון וברית המעור, נגד תורה ומצות, שקיום כל התורה תלוי במילה'.
פירוש שתי הבריתות כתורה ומצוות נמצא גם בפסקה שהובאה בסעיף הקודם, 'ואלו הן ב' הבריתות הן יסוד הכל... זה הברית במעשה, וזה בדבור, שהן כוללין התורה והמצות' [שו].

י שז | ביאור ספר יצירה, דף ג ע"א

- א וכן הם באדם,
- ב שכל המעשה כולל בברית.
- ג שלכן הן שתי בריתות,
- ד ברית הלשון וברית המעור,
- ה נגד תורה ומצות,
- ו שקיום כל התורה תלוי במילה.

הוסיף הגר"א ולימד כי שתי הבריתות נבדלות זו מזו באשר לזמני חיוב האדם בהן – חובת תלמוד תורה היא חובה מתמדת, ואילו חובת המצווה היא חובה זמנית. 'כי המצות לוקחים בידיים בזמנן, או כשתבאנה לידו... אבל התורה היא בכל עת וזמן' [שח], 'שהמצות אינן אלא בזמנן או כשבאה לידו... תורה צריך ללמוד תמיד בכל עת ובכל שעה' [שט].

שח | ביאור משלי ד ב

- א כי לקח טוב נתתי לכם, הם המצוות, כמו שנאמר חכם לב יקח מצות,
- ב כי המצוות לוקחים בידיים בזמן, או כשתבאנה לידו, לכן נקרא לקח.
- ג תורתו אל תעזובו.
- ד אבל התורה היא בכל עת וזמן, כמו שנאמר והגית בו יומם ולילה,
- ה לכן אומר אל תעזובו את התורה כלל.

שט | ביאור משלי ו כ

- א נצור מצות אביך, כבר כתבתי שהמצוות אינן אלא בזמן או כשבאה לידו,
- ב לכן אומר נצור עד הזמן או עד אשר יבא לידך.
- ג ואל תטוש תורת אמך, תמיד, אפילו רגע אחד,
- ד כי תורה צריך ללמוד תמיד בכל עת ובכל שעה.

את ההבדל בין שתי הבריתות תלה הגר"א בהפרש בין זיווגי האצילות – תלמוד תורה הוא בכל עת וזמן כשם שזיווג אבא ואימא הוא מתמיד, ואילו קיום המצווה הוא בעתה ובזמנה כשם שזיווג זעיר אנפין ונוקביה נעשה לפרקים. [וברית הלשון] הוא דעת ברית התורה, חיבור בין או"א... דלא מתפרדין לעלמין... משא"כ זכר ונקבה, אף שהם גוף א' הם פרוודים ומתחברים לפרקים... צריך אדם לב' דברים, תורה ומצות' [שי].

הגר"א איננו מזכיר מקור לדבריו על ההבדל בין חיבור אבא ואימא ובין חיבור זעיר אנפין ונוקביה, אבל ברור שהוא מתכוון למאמר זוהר ח"ג ד ע"א. מאמר זה הובא לעיל סעיף קד וסעיף קעז, ושם התבאר כל צורכו.

ההשוואה בין זיווג שנעשה תדיר לתלמוד תורה ובין זיווג שנעשה לפרקים לקיום מצוות מלמדת כי לשיטת הגר"א הזיווג שנעשה תדיר מעולה מהזיווג שנעשה לפרקים. שיטתו של הגר"א שונה משיטותיהם של הרמ"ק ושל האר"י, כמבואר לעיל סעיף קעח.

שי | ביאור זוהר, ליקוטים, חלק שלישי, דף לו ע"ג

- א [וברית הלשון] הוא דעת ברית התורה,
- ב חיבור בין או"א, בין מוחא וליבא, נשמתא ונשמתא לנשמתא,
- ג דלא מתפרדין לעלמין, ולכן הם אחד בגוף.
- ד משא"כ זכר ונקבה, אף שהם גוף א'
- ה הם פרוודים,
- ו ומתחברים לפרקים.
- ז וכן רוח ונפש.
- ח ולכן תמיד צריך אדם לב' דברים, תורה ומצות.

